

κατὰ τὴν ἕκτην μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδα. Ὅπόσον πρωιμώτερον ὁ Σόλων ἀνεγνώρισε καὶ καθιέρωσεν ἐν Ἀθήναις τὰς χριστιανικὰς περὶ τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου ἀρχάς!

Ἄλλὰ μόνη ἡ σεισάχθεια δὲν ἤθελεν ἀρκέσει ἵνα δώσῃ εἰς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων τὴν ὕλικὴν καὶ ἠθικὴν δύναμιν τὴν ὁποίαν μετ' πολὺ οὗτος ἐκτίησας καὶ δι' ἧς τοσοῦτον θαυμασιῶς ἤκμασεν. Ἡ σεισάχθεια ἀνέδειξε μὲν ἐλευθέρους τοὺς δούλους, καθιέρωσε δὲ τὴν ἀρχὴν ὅτι πολίτης Ἀθηναῖος δὲν δύναται τοῦ λοιποῦ νὰ κατασταθῇ δούλος· ἀλλὰ, ἵνα ἀληθῶς ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐλευθερία αὕτη καὶ παραγάγῃ ἅπαντας τοὺς ἀγαθοὺς αὐτῆς καρπούς, ἔπρεπε νὰ δοθῇ καὶ πόρος ζωῆς ἀποχρῶν εἰς τοὺς ἐλευθέρους τούτους ἀνδρας. Ἡ γεωργία δὲν ἐπάρκει πρὸς τοῦτο· διότι ἡ χώρα τῆς Ἀττικῆς, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς καὶ τῆς ἐκτάσεως, δὲν ἠδύνατο νὰ θρέψῃ τοὺς πολλοὺς αὐτῆς κατοίκους· ὥστε, ἂν ἐξηκολούθει καὶ κατὰ τοῦτο ἡ προτέρα κατάστασις, οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων ἢ ἤθελον ἀποδημήσει ἵνα ζητήσωσιν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν πόρον ζωῆς ἢ ἤθελον ὑποκύβει αὐτῆς εἰς τοὺς ὀλίγους πλουσίους· οὐδέποτε δὲ ἤθελον ἀναδείξει τὸ γενναῖον καὶ ἐλεύθερον φρόνημα, εἰς κτήσιν, συντήρησιν καὶ ἐπίδοσιν τοῦ ὁποίου εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ὕλικὴ ἀνεξαρτησία. Τοῦτου ἕνεκα ὁ Σόλων ἠγωνίσθη νὰ ἐμψυχώσῃ ἐκ παντὸς τρόπου τὴν τέχνην καὶ τὴν ἐμπορίαν· καὶ κατάρθωσε τῶν ὄντι νὰ ἀνοίξῃ εἰς τὸν δῆμον νέα ἐργασίας καὶ πορισμοῦ στάδια καὶ νὰ φέρῃ εἰς τὸν τόπον νέα κεφάλαια, δι' ὧν ὁ λαὸς τῆς Ἀττικῆς ἠπόρησεν, ἐξεπαιδεύθη, ἐμεγαλοφρόνησε καὶ ἐν γένει ὕλικῶς τε καὶ ἠθικῶς παραδόξως προέκοψεν. Ἀνεδείχθη δὲ ὁ Σόλων καὶ κατὰ τοῦτο ἀνθρώπος τῶν νεωτέρων χρόνων μᾶλλον ἢ τῆς ἀρχαιότητος· διότι ὄχι μόνον εἰς πολλὰς ἑλληνικὰς πολιτείας ἢ βιομηχανία καὶ ἡ ἐμπορία ῥητῶς ἀπηγορεύοντο, καὶ αὕτη δὲ ἡ γεωργία ἀνετίθετο εἰς δούλους, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἐνδοξότατοι φιλόσοφοι τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Ξενοφῶν, ἐθεώρουν ἀναξίαν τοῦ ἐλευθέρου πολίτου πᾶσαν ἐργασίαν ἄλλην ἢ τὴν γεωργίαν, τὴν ὄπλασίαν, τὴν ἀθλητικὴν καὶ τὴν μουσικὴν. Ὁ Μακώλαιος εἶπέ ποῦ ὅτι τὰ μέγιστα τῶν πνευμάτων ὁμοιάζουσι τῆς κορυφᾶς τῶν ὑψηλοτάτων ὄρεων· διότι καθὼς αἱ κορυφαὶ αὗται φωτίζονται κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, ἐνῶ εἰς τὰς πεδιάδας ἐπικρατεῖ ἔτι βαθύτατον σκότος, οὕτω καὶ τὰ πνεύματα ἐκεῖνα πρῶτα περιναυάζονται ὑπὸ τῆς αἴγλης τῆς ἀληθείας, ἐνῶ αἱ πυκναὶ σκιαί τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀπάτης καλύπτουσιν ἔτι τὸν πολὺν τῶν ἀνθρώπων ὄχλον. Τοιοῦτον ἦτο τὸ τοῦ Σόλωνος πνεῦμα, ὅστις λογίζεται εὐλόγως ὡς ὁ πρακτικώτατος τῶν νομοθετῶν τῆς ἀρχαιότητος, διότι πρῶτος ἀνεγνώρισε καὶ καθιέρωσεν ἀληθείας κοινωνικὰς καὶ οἰκονομικὰς, αἵτινες δὲν ἐμελλον νὰ ἀποβῶσι κοινὸν τῆς ἀνθρωπότητος κτῆμα εἰμὴ μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἑκατονταετηρίδων.

Ἄλλὰ τὸ μέγα ἔργον τοῦ Σόλωνος ἐπέκρωτο νὰ διέλθῃ διὰ πολλῶν δοκιμασιῶν, πρὶν ἢ παραγάγῃ ἅπαντας αὐτοῦ τοὺς ἀγαθοὺς καρπούς. Ἡ νέα νομοθεσία οὐδετέρων τῶν ἀντιθέτων μερίδων ἐντελῶς ἠνυχαρίστησε, διότι οὐδὲ προέθετο τοιοῦτό τι, τοῦλάχιστον ὅπως ἐννοοῦσι τοῦτο αἱ πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ μερίδες, ὧν ἕκαστη ζητεῖ πάντοτε νὰ σφετερισθῇ μὲν ὅσον ἔνεστι πλείοτερα πλεονεκτήματα, νὰ καταθλίβῃ δὲ ὅσον ἔνεστι πλείοτερον τοὺς ἀντιπάλους. Ὁ Σόλων ἐνόησεν ἄλλως τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ. Εἰς τὸν πολὺν δῆμον, πρότερον σχεδὸν δούλων ὄντα καὶ μὴ ἔχοντα πολιτικὸν τι δικαίωμα, ἐπέτρεψε μὲν τὴν ἐλευθερίαν, ἐπέτρεψε δὲ καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ εὐθύνειν τοὺς ἀρχοντας, ἀλλ' ὄχι πλέον τι. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι ἀπέδωκεν εἰς μόνους τοὺς εὐπορωτέρους, μὴ θεωρήσας φρόνιμον νὰ ἐπιτρέψῃ ἐκ πρώτης ἀφετηρίας τὰς ἀρχάς εἰς ἀνθρώ-

